

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XVI. Contraria sunt argumenta. Opposita, quorum unum unitantùm
opponitur.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

II. Cùm ex unius (vel plurium) negatione, alterius cuiusvis affirmatio definitè infertur. ut, *Hoc animal est equus. Ergo est Camelus.* Quid si lepus vel asinus? *Est cerevisia, nec mustum, nec mulsæ, nec aqua.* Ergo vinum? Quid si lora, vel succus alius? *Ossa qua Colonia trium Regum conduntur, non sunt Petri, Pauli, Martini, &c. aut alterius sancti.* Ergo sunt trium Regum Magorum Orientis. Quid si trium rusticorum Phallicorum?

III. Cùm disparata insufficienter enumerantur, ut, *Magister non desinit in ur, us, vel um.* Ergo non est secundum declinationis. Habet enim plures terminationes.

IV. Cùm disparata confunduntur, ut, *cùm cetero fit Dialectica, Rhetorica, Grammatica.*

Hæc & de Disparatis: sequuntur Contraria, & specie Relata.

CAPUT XVI.

I. **C**ontraria sunt argumenta opposita, quorum unum uni tantum opponitur.

[Contraria ab aliis vocantur opposita, vel contraria, & pugnantia: Sed minus proprie, similiter Aristoteles laxè nimis accipit vocabulum, ut carnis oppositionis non conveniat, itemq; perfectè contrariis. Propriissime contraria tantum dicuntur ea, quorum unum uni opponitur. Quæ sunt Relata, Adversa, Contradictoria & Privantia: Privantia vero dicuntur Relativè opposita; Contrariè (adversè) opposita: privativè opposita, Contradictoria. Vbi tamen non Interdum in contrariis uni plura opponi; ut videns non videns & cæcus: pater multis liberis, præceptor multis discipulis: Sed tamen in his I. oppositio non est ejusdem generis, vel non sunt eadem contrariorum species, sed divergentes. Videns enim & non videns opponuntur contradictoriè, videns & cæcus privativè. II. multa illa, que uni opponuntur, opponuntur pro uno. Sic liberi & discipuli non considerantur ut unum]

ut multi, sed ut unum aggregatum. Sicut ergo Relatio propriè
consistit in paternitate & filiatione. Ita etiam Contrarieta-
tes.] Illorum sunt hi generales CANONES.

I. Contraria sunt simul.

Itaq;

Si unum sit contrarium, necesse est & al-
terum esse. Sic colligit Aristoteles. Si calor sit, etiam
frigus esse debere. Si in misto sit terra & aqua,
necessario inesse etiam ignem aqua, & aërem terre
oppositum.

[Ratio Canonis est: Contrarium contrario est rela-
tum. Relata autem ponunt se mutuo & destruunt. Nota ta-
men, non ideo tempore etiam & naturâ simul esse debere.
Veritas enim & mendacium sunt contraria. Sed veritas prior
mendacio. Vita & mors sunt privantia. Sed vita antiquior
morte.]

II. Contrariorum sunt contrariæ causæ,
effectus, proprietates, subiecta proxima & de-
finitiones. ut, Virtus est à Deo: Vitium a Dia-
bolo. Temperantia firmat valetudinem: Intem-
perantia corrumpit. Pii Deo placent: Impii Deo
displicent.

III. Contraria dignoscuntur contrariis.

Contraria juxta se posita magis elucescunt.

Contrariorum est eadem scientia.

Contrariorum eadem est ratio. ut, Qui no-

vit, quid sit vera religio, novit etiam quid sit falsa

five hæretica. Qui scit, quid sit temperantia: novit

& quid sit intemperantia.

[Intellige I. ratione cognitionis. Quia unum con-

trariorum cognitum juvat alterius cognitionem. II. quoad

genus & subiectum. Sic mel dulce est gustu: Sed dulcedo fit

evidentior si absynthii succum gustes. Ex turpi picturâ, for-

mosa: ex morbo sanitas: ex morte vita evidentè innotescit.

Nota: Commune hoc esse dissidentibus. In contrariis autem
maximè conspicitur.]

IV. Contraria sunt contrariorum con-
sequentia.

Cui inest alterutrum contrariorum, ei in
se debet & alterum, & ejus consequens pro-
prium & per se inexistens. ut, Si pater ve-
sum, Ergo & paternus honor mihi debetur. Si
perere est pulchrum, desipere erit turpe. Iustus
palma floret. Injustus ergo ut herba are-
peribit.

[Philippus nominat hanc argumentandi formam a con-
trario sensu. Attende autem V. C. in Contrariis ex-
sivis, convertibilibus seu reciprocis, & æqualiter
habentibus. Vel si contrario antecedentis proprie-
adjunctum, vel effectum proprium & forma attribui-
tur. ut, Vbicunque duo vel tres congregati sunt in nomine
meo, in medio illorum sum. Ergo ubi duo vel tres non con-
gati sunt in nomine meo, non sum in medio illorum. Vel
per se expetenda, Ergo vitium per se fugiendum. At non
ubi contraria se dissimiliter habent, vel ubi opposita
non fit secundum propria, sed commune. ut, Mala
damnant. Ergo bona opera salvant. Illa enim sunt propria
mala, & sunt nostra: Hac vero sunt imperfecte bona, &
sunt nostra, precipue vero spiritus sancti procreantis & operantis.
Dulcis sapor est bonus. E. amarus sapor est
bonus. Amicus est mutabilis. Ergo inimicus est immutabilis.
Hic oppositio fit secundum commune. Huc pertinet & in
gula. Subjecta & prædicata debent esse paria.]

V. Contraria non possunt esse in eodem
subjecto, in gradibus excellentibus: at possunt
esse in gradibus remissis.

Cum summo enim non stat gradus oppo-
si. Sic aqua non potest esse summe calida & sum-
me frigida. Potest autem remisse esse frigida & remisse
calida, id est, tepida. Color non potest esse albus & niger

niger in gradu excellenti, at in remisso potest.

[Ad Contraria possunt etiam applicari Canones generales Disparatorum & Oppositorum. Plures verò de iisdem maximas ex aliis scientiis petitas attingit Dn Libavius l. i. fol. 216.]

2. Contraria sunt duplicia: Affirmantia & Negantia.

[Alii distinguunt in mediata, qua medium habent. ut album & nigrum sunt contraria mediata, quia admittunt media, colores scilicet intermedios, rubrum, viridem, &c. & immediata, qua medium non admittunt, ut, bonus, malus: virtus, vitium: Cacitas, visus: Verum mediata supra ad Disparata recte referri diximus. De divisionibus Contrariorum aliis, utpote de Contrariis, genere, subjecto, susceptivis: per se: per accidens: dependentia: remotionis: communibus ad certa genera limitatis & aliis, lege Dn. Libavium l. i. fol. 218. 219.]

3. Affirmantia sunt, quorum utrumque affirmat (ait) hoc est, utrumque est quid positivum, revera aliquid est & significat, adeoq; etiam affirmatè exprimitur, ut, virtus, vitium: Dominus, servus: agentia utraque sunt & positiva, que utraq; parte res sunt & alterum alteri nec contradicendo nec privando opponitur, sed utrumque esse & revera aliquid significare intelligitur.

[Duplex est affirmatio & negatio. Una est Critica, qua ex antecedentis & consequentis compositione sumitur, qua iudicii propria est. Altera est Topica, qua est argumentorum per se consideratorum simplex affectio, sive ratio, qua inventionis propria est. Observa hic Contraria affirmantia dici affirmantia, non absolutè, quasi nihil negent (sic enim dissentanea non essent,) sed comparate, respectu contrariorum negantium, quod non ita negent, ut contraria negantia, nempe explicitè. Affirmantia enim negant implicitè: Sicut pax negat bellum.]

4. Suntque duplicia, Relata & Aversa.

5. Relata sunt contraria affirmata, quorum alterum constat è mutuo alterius affectione.

Ab Aristotele dicuntur ἀντισπέφοντα. Item dicitur propter mutuam reciprocationem & relationem ad aliud. Unde etiam dicuntur Relata, quia sic referuntur alterum ad alterum, ut ex mutua sua affectione utrumque suum esse accipiat, & sublata illa affectione amittat. Mutua autem illa habitudo & affectio dicitur Relatio; Argumenta verò affecta dicuntur Relata: sive alterum quod arguitur Relatum, alterum verò quod arguit, Correlatum.

[Relata considerantur dupliciter: vel Generaliter, ut nomen sive generalis affectio argumentorum: & sic dicuntur omnia argumenta inventionis Relata: vel Specialiter, ut species argumenti, & quidem Dissentanei: illa dicuntur Relata secundum dici: Hac verò secundum esse. Illa sunt quoad nomen seu tutum: hac verò quoad res, quae mutuò constituunt & perimunt, vid. supr. fol. 44.]

6. Arguunt verò se Relata, vel consentanea, vel ut dissentanea.

7. Ut consentanea, quatenus ad invicem referuntur, & alterum alteri est causa essentiae (relationis) & naturae, hoc est, quatenus alterum alterum constituit. Sic pater à filio accipit suam essentiam, ut sit & appelletur pater (nisi enim filium habeat, nec esse nec appellari pater potest) & filius vicissim à patre hoc ipsum quod est, habet, (nisi enim patrem habeat, nec esse nec appellari filius potest.)

[Nota: His propriè competit definitio Rami: qua idcirco ab aliis tanquam imperfecta, quòd Relatis Dissentaneis non competat, rejicitur. Ideoq; & mixta est Relatorum consideratio. Consentanea, qua in Consentaneis à quibusdam traditur: & Dissentanea, qua in Dissentaneis tantum hoc loco traditur. Nos ne discentes turbaremus, Ramum secuti sumus.]

Hæc enuntiantur & se arguunt affirmatè, juxta hos CANONES.

I. Relata sunt simul naturâ Relationis (non rei, non loci:) Sic Pater & Filius sunt simul naturâ. Quando enim pater incipit appellari pater, tum habet filium. Prior autem est filio, non quâ pater, sed quâ homo. Et filius potest esse Giesse, pater Francofurti.

Itaq;

Relata & ponunt se mutuò & perimunt:

Relata quod sunt, aliorum sunt:

Relata constant ex mutua ad se invicem affectione. Sic, Dominus quâ Dominus, rationem sui debet servo, cujus est Dominus: & vicissim, servus Domino, cujus est servus: alter enim sine altero Dominus vel servus non esset.

II. Posito uno Relatorum, ponitur & alterum; vel, Posito Relato, necesse est poni correlatum, (sed in alio subjecto.)

Itaq;

A positione unius Relati ad positionem alterius valet consequentia. ut: Christus est filius David. Ergo David est eius pater. Pater est æternus. Ergo & filius est æternus. Abrahamus est Eleazari Dominus. Ergo Eleazar est eius servus. Honestum est eloquentiam discere. Ergo & honestum est eam docere.

8. Ut Dissentanea se Relata arguunt,

unt, quatenus invicem opponuntur nec in unam rem cadere, nec uni eademq; rei secundum idem & ad idem tribui possunt: ut, *Maritus non est uxor* &: *Uxor non est maritus (eiusdem.)* *Pater non est filius*: &: *Filius non est pater (eiusdem.)*

[Hoc sensu recte referuntur ad Contraria, & dicuntur alius Relativè opposita: Remota enim affectione contrariè, si per se, quatenus opponuntur, consideres cum eodem contrariis sub easdem regulas generales cadunt, & per altero positum, negatur alterum, &c.]

Hæc enunciantur & se arguunt negatè, juxta

CANONES.

Relativè opposita non habent medium.

[Intellige medium per participationem. Non datur, qui partim sit pater, partim sit filius, eodem respectu. Habent autem medium per negationem extremorum, ut, inter patrem & filium potest esse medium, lapis, qui pater est, neque filius. Sic Socrates neque pater est, neque filius Platonis.]

II. Destructo sive negato Relato, necessario destruitur & correlatum. ut, *Ludovicus senior Landgravius Hassie non est pater. Ergo non habet filium.*

III. De quocunque Relatorum unum relativè affirmatur, de eodem alterum verè negatur.

Vel:

Cui tribuitur unum Relativè oppositum, ei eodem respectu non potest tribui alterum. ut, *Abrahamus est Isaaci pater. Ergo non est Isaaci filius. Angeli omnes sunt spirituum ministratorii (servi.) Ergo non dedit eis honorem Domini, Hebr. I. 14. Tu es huiusmodi*

locator. Ergo non es ejusdem conductor.

Relatum enim & Correlatum non cadunt in eandem rem.

Exempla inventionis promiscua.

Relata	Correlata
Pater	Filii.
Dare	Accipere.
Dominus	Servus.
Maritus	Vxor.
Docere	Discere.
Præceptor	Discipulus.
Locare	Conducere.
Socer	Gener.
Hospes	Hospes.
Frater	Frater.

Vnum hic nota. Relata esse vel duorum terminorum five nominum, & plurium: vel unius, sub quo tamen duo comprehenduntur, ut, *Hospes, Frater, Amicus. Hospes enim est hospitis hospes. Frater fratris est frater. Amicus amici amicus.*

Ex his concluduntur Quæstiones dubiæ à Relatis argumento tertio sumpto. *Thema. Christus Filius est æternus. Quia Pater est æternus. Accipere beneficia non est turpe. Quia dare est honestum. Filius est servus. Quia Pater est Dominus. Locator non est culpandus. Quia Conductor non est redarguendus. Rebecca non fuit maritus. Quia fuit Isanci uxor. Aristoteles non fuit Alexandri Magni discipulus. Quia fuit ejus præceptor. Christus verè sponsus est. Quia Ecclesiam sponsam habet.*

Alia Exempla. Joh. 3. 29. *Qui habet Sponsam Sponsus est.* Math. 22. 45. *Si Christus est Davidis Dominus, quomodo filius ejus (potestati subiectus) erit?* Genes. 5. 3. *Adam genuit filium ad imaginem suam.* 1. Cor. 7. 22. *Qui liber vocatus est, servus est Christi.* 1. Cor. 11. *Omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris vir: caput verò Christi Deus.* Elai. 24. 2. *Erit ut populus, sic sacerdos; ut servus, sic Dominus; ut ancilla sic Domina; ut emens, sic ille*

ille qui vendit; ut qui mutuo dat, sic qui accipit; ut qui
bet, seu ut creditor sic debitor. Boni pastoris est condere pecora
non deglubere.

Vendit Alexander caelos, altaria, Christum,
Emerat ille prius vendere ju. e potest.
Hoc jacet in tumultu Lucretia nomine, sed re
Thais; Alexandri filia, sponsa, nurus.

ELENCHUS

Relatorum committitur, I. Cum æquivocæ
ponuntur pro veris: Sive cum diversa pro relative
positis sumuntur. Sic argumentantur Iudæi, Job 8. Non
quam servivimus ulli, sumus semen Abrahæ. Ergo non
mus reddi liberi.

[Christus respondet distinguendo inter servitium
tuale peccati, & libertatem spiritualement, quæ est liber
tio à peccato, & est à filio Dei. Est igitur Elench. Relat. Quæ
hæc diversa sunt, non opposita. Ita ludicrum est illud apud
Platonem. Canis est tuus: & canis est pater. Ergo
tuus pater. Si est tuus pater, tu es ejus filius. Et hoc
canis. Quia canis canem gignit. Alia enim relatio
est canis pater, ut canicula genitor: alia ratione est Platonem
ut Domini. Est etiam Elench. Composit. & Divis.]

II. Cum pro Relatis sumuntur, quæ revera
sunt, ut, Est pater. Ergo habet servum.

[Ita argumentatur Ariani. Deus à seipso est. Filius
est à seipso. Ergo Filius non est Deus. Pater enim & Filius
opponuntur Relative, non Deus & Filius.]

III. Cum non usurpantur aut accommodantur
secundum propriam suam affectionem. ut, Dominus
est. Ergo servos suos datat. Pater est. Ergo docet filium
sicam.

[Ditare enim & Musicam docere non sunt propria
ctiones Domini & Patris.]

IV. Cum relatum confunditur cum suo correlato
ut, Isaacus est Abrahami filius. Ergo est & ejus pater.

V. Cum relata consentanea adhibentur pro
sentaneis: & contra. ut, Cyrus est Cambysis pater. Ergo
& Cyrus est Cambysis filius. Concludi enim ita debet
Ergo non est ejus filius.

VI. Denique cum ex unius negatione infertur alterum. ut, *Non sum tuus pater. Ergo sum tuus filius. Iste non est præceptor Padagogicus. Ergo est discipulus Padagogicus.*

[Divisiones Relatorum vide supra in prodida scala Prædicamentorum.] Sic fuerunt Relata, sequuntur Adversa.

CAPUT XVII.

I. Adversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut è regione perpetuò adversantur.

E regione perpetuò adversari, est inimicissima dissensione sic ad invicem sine intermissione è diametro pugnare, ut nunquam per naturam simul esse aut coire in unum possint: ut, *Virtus, vitium: Pax, bellum.*

[Nomen Adversorum ex Cicerone desumptum est, Græcè aliàs dicuntur ἐναντία, τὰ ἀλλήλων διαφέροντα. Contraria extrema. Differunt à Relatis, quia Relata ita dissentiunt, ut tamen èg amicissimè consentiant, sed, ad invicem constituent. Differunt à Privantibus, in adversis enim est habitus duplex: in privantibus verò tantum unus.]

Exempla inventionis.

Adversa.	Adversa.
Virtus	Vitium.
Sapientia	Stultitia.
Albedo.	Nigredo.
Bellum.	Pax.
Bonum.	Malum.
Calidum.	Frigidum.
Spiritu.	Caro.
Libertas.	Servitus.
Fides.	Incredulitas.
Res secunda.	Res adverse.

E quibus conficiuntur enunciata hæc: *Virtus est vitium fugere, è sapientia prima Stultitiã caruisse, Si cor-*